

Vzdělávání sester v pediatrii

Mgr. Pavla Kordulová

Ústav teorie a praxe ošetrovatelství 1. LF UK, Praha

Na lékaře a sestry pracující v oboru pediatrie jsou kladeny velké požadavky z hlediska teoretických znalostí, praktických dovedností, ale především v oblasti lidských kvalit. Jednak v nemocničních zařízeních, dále v primárních ordinacích pro děti a dorost, v dětských léčebnách, stacionářích, kojeneckých ústavech, dětských domovech a ústavech sociální péče. Na jedné straně jsou viditelné pokroky lékařských věd, možnosti nových technologií a na straně druhé musí být tyto aspekty podpořeny týmy dobře připravených nelékařských pracovníků. Příprava těch, kteří pečují o pacienty, nikdy nekončí. Náplně práce sester se v jednotlivých úsecích liší a jsou velmi specifické, a proto je nutná specifická erudice dětských sester. Hlavním stimulem pro napsání krátkého textu bylo nejenom vědomí mimořádné náročnosti oboru pro lékaře a sestry, ale především zdůraznění celoživotního vzdělávání sester v pediatrii.

Klíčová slova: ošetrovatelská péče, dětská sestra, vzdělávání.

Nursing education in pediatrics

Doctors and nurses working in the field of pediatrics are faced with great demands from the point of view of theoretical knowledge, practical skills, but above all in the field of human qualities. Firstly, in hospital facilities, primary care facilities for children and adolescents, children's institutions, health care institutions, infant institutions, children's homes and social care institutions. On the one hand, the advances in medical science, the possibilities of new technologies are visible, and on the other hand, these aspects have to be supported by teams of well-prepared non-medical staff. Preparing those who care for patients never ends. The nurses' job content varies and is very specific in individual sections, and therefore a specific erudition of nurses is needed. The main stimulus for writing a short text was not only the awareness of the extraordinary demand for the medical profession and the nurses, but also the emphasis on lifelong nursing education in pediatrics.

Key words: nursing care, pediatric nurse, education.

Úvod

Od 1. 9. 2017 došlo ke změně právní regulace dětské sestry. Obecně platí, že při pokusu o inovaci bychom měli vědět, odkud vycházíme, a znát historii dětského ošetrovatelství.

Krátký historický přehled vzdělávání dětských sester

- Ošetrovatelská škola pro dětské sestry byla založena v roce 1922 při Nemocnici ochrany matek a dětí v Praze – Krči. Vedl ji od začátku primář Quido Mann (1).
- Samostatný obor dětská sestra vznikl pro odlišnost ošetrovatelské práce u dětí,

danou věkovým rozdílem i rozličností nemocí. Posluchačkám se dostávalo specializovaného vzdělání. Od počátku školního roku 1949/50 byly zavedeny nové učební plány a osnovy. Výuka trvala 4 roky a byla zakončena maturitní zkouškou. Ke studiu byly přijímány dívky věku 14–15 let (1).

- Zákon z roku 1951 o středních zdravotnických pracovnících určoval povinnosti. Všem pracovníkům dával stejné zařazení, stejné společenské postavení. Tento zákon ruší ošetrovatelky a sociální pracovnice a **vytváří jednotný typ – SZP**. Mezi střední zdravotnické pracovníky se řadí zdravotní

sestry, **dětské sestry**, porodní asistentky – později ženské sestry, dietní sestry, rehabilitační pracovníky, sanitární pracovníky, skupinu laborantů – zdravotních, rentgenologických, lékárenských a zubních a oční optiky (1).

- Zákon o soustavě výchovy a vzdělávání v roce **1960**, podle kterého všechny školy a výchovná zařízení tvořily jednotný systém v Československé socialistické republice (1).
- Vědecký a technologický pokrok v medicíně přinesl i nutnost celoživotně se vzdělávat. V roce **1960** **Institut pro další vzdělávání**

středních zdravotnických pracovníků v Brně a v Bratislavě (později NCO NZO), který se věnoval soustavnému a celoživotnímu vzdělávání sester v ošetrovatelské praxi. Jeho nejvyšším stupněm je specializační studium zakončené **atestační zkouškou** (2).

- V roce 1996/1997 se otevřelo poslední čtyřleté denní studium dětské sestry na **Střední zdravotnické škole**. Následně bylo ukončeno (2).
- Nahrazeno bylo studiem na Vyšší odborné škole zdravotnické v oboru **Diplomovaná dětská sestra**, které probíhalo do roku **2004** (2).
- Díky vstupu České republiky do Evropské unie se v roce **2004** změnila podmínky pro vzdělávání sester. **Evropská unie, WHO a dokumenty Mnichovské deklarace jednotně podporují akademickou úroveň vzdělávání** (2).
- Obor Dětská sestra byl přesunut **do celoživotního vzdělávání** (2).
- **Zákon č. 96/2004 Sb.**, o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních) (3).
- **Povinná registrace** nelékařských pracovníků a sbírání kreditů v rámci celoživotního vzdělávání (2).
- Práce bez odborného dohledu **podmíněna registrací** (2).

Vzdělávání sester po roce 2004

Obecně dělíme vzdělávání sester na **kvalifikační a celoživotní dle Koncepte Ošetrovatelství z roku 2004** (Věstník č. 9 – MZ ČR, 2004).

1. **Kvalifikační vzdělávání** – kvalifikaci v oboru Všeobecná sestra je možné získat na Vyšších odborných školách zdravotnických a v bakalářském oboru Všeobecná sestra na Lékařských a zdravotnických fakultách.
2. **Celoživotní vzdělávání** – nelékařští pracovníci si zvyšují, obnovují vědomosti a dovednosti v příslušném oboru v souvislosti s reflektováním nových vývojových trendů v jednotlivých medicínských oborech pomocí specializačních studií

v akreditovaných zařízeních, a také pomocí certifikovaných kurzů. Mohou také absolvovat e-learningové kurzy, konference, inovační kurzy apod.

2.a Specializační vzdělávání – pokud se chtěla stát všeobecná sestra dětskou sestrou po roce 2004, musela absolvovat **specializační studium v NCO NZO v Brně**. Bylo nutné podat přihlášku s potvrzením zaměstnavatele o pracovním poměru v pediatrii. Specializační studium – **Ošetrovatelská péče v pediatrii, Intenzivní péče v pediatrii**. Studium je formou modulového systému a je ukončeno atestační zkouškou (MZ ČR).

2.b Specializace ve zdravotnictví – v rámci celoživotního vzdělávání je možné získat magisterské vzdělání v oboru **Ošetrovatelská péče v pediatrii** pro absolventy bakalářského studia Všeobecná sestra. Přínosem studia je nejen magisterské vzdělání, ale i získání specializované způsobilosti. Studium realizuje Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a Lékařská fakulta Ostravské univerzity (MZ ČR).

Novela zákona v právní regulaci dětské sestry

Zákon č. 201/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (**zákon o nelékařských zdravotnických povoláních**). Tento zákon vrací **obor Diplomovaná dětská sestra do kvalifikační formy vzdělávání. Zkráceným – minimálně ročním – studiem na VOŠZ (Vyšší odborná škola zdravotnická) tzv. 4 + 1**. Studium bude ukončeno absolutoriem a absolvent získá neakademický titul DIS. Podmínkou pro zkrácené studium dětské sestry je předchozí získaná kvalifikace praktické sestry, všeobecné sestry, zdravotnického záchranáře nebo porodní asistentky. Zkrácenou formu studia již některé VOŠZ nabízejí (prozatím pro obor Všeobecná sestra). Informace byly zveřejněny od 1. 9. 2017 včetně podmínek pro uchazeče. Přijímací řízení a formy studia záleží na

konkrétní VOŠZ. Prakticky to znamená, že uvedení kvalifikovaní absolventi musí splnit podmínky jednotlivých škol. Prokázat se znalostí prvního a druhého ročníku VOŠZ. Včetně absolvované praxe. Pokud podmínky splní, mohou nastoupit již do třetího ročníku VOŠZ. Pokud uchazeč nedosáhne na podmínky a pouze částečně je bude plnit (např. průměr hodnocení známek, absolvovaná praxe), může vedení školy nabídnout variantu, že nastoupí do druhého ročníku, a tedy studovat verzi 4 + 2. Také zůstává varianta, že student může studovat plně všechny tři ročníky VOŠZ v daném oboru (MZ ČR).

Pokud se rozhodnou stát se dětskou sestrou ostatní absolventi jakýkoliv středních škol (gymnázium, obchodní akademie apod.), budou se ucházet o tříletý obor v nezkrácené verzi. Studium bude ukončeno absolutoriem, titul DIS (MZ ČR).

Uchazeči pro obor Diplomovaná dětská sestra si prozatím budou muset počkat na akreditaci studijního oboru na Vyšší odborné zdravotnické škole, ale i v bakalářské formě studia Dětská sestra na Lékařských a zdravotnických fakultách od akademického roku 2018/2019 (MZ ČR).

V současné době probíhá **novelizace vyhlášky 55/2011 Sb., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků**. Čeká se tedy na vyjádření ohledně kompetencí praktické sestry (práce pod odborným dohledem či bez dohledu) a možných změn v kompetencích všeobecných a dětských sester (poznámka autora).

Registrace sester

Zákon č. 201/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 96/2004 Sb. přinesl ukončení registrace nelékařských zdravotnických pracovníků u NCO NZO navázané na celoživotní vzdělávání formou kreditního systému k 1. 9. 2017. Sběr kreditů skončil, registraci již není nutné prodlužovat. Současné registrace se překlápí do Národního registru zdravotnických pracovníků, který vznikl novelou zákona o zdravotních službách zákonem č. 147/2016 Sb. Údaje vedené v NCO NZO budou převedeny. Práce bez odborného dohledu už nebude podmíněna registrací (MZ ČR).

Kvalifikační příprava

Během kvalifikační přípravy sestra **získává vědomosti i znalosti**. Jedná se o soubor informací, které si osvojuje v průběhu vyučování,

samostudiem aj. Dále je výsledkem vnímání sestry, poznávání, myšlení i po získání životních zkušeností při praxi v pediatrickém ošetrovatelství (5).

Schopnosti sestry jsou individuálním potenciálem, které jsou ovlivnitelné výchovou, vzděláváním i vlastním úsilím. Můžou být zrakové, sluchové, pohybové a intelektové (5).

Dovednosti jsou způsobilosti sestry k provádění činností. Jsou ovlivněny vrozenými předpoklady, ale dosahují se učením a odborným výcvikem. Dovednosti můžeme členit na senzomotorické a intelektuální. Příkladem **senzomotorické dovednosti sester** je měřit saturaci SaO_2 , zavést močový katétr, natočit EKG aj. **Intelektuální dovednosti** jsou rozumové, které úzce souvisejí s vědomostmi např. ředění intravenózních léků do lineárních dávkovačů, příprava vaků all in one, péče o komplikované stomie apod. (5).

Návyk můžeme definovat jako zautomatizovanou činnost, kterou si student osvojil opakováním např. hygienická dezinfekce rukou (5).

Vzdělávání dětských sester ve Velké Británii

Pokud se řekne ošetrovatelství v Anglii, představíme si především hlavní představitelku Florence Nightingale. Ve všech učebnicích na světě je uváděna jako zakladatelka moderního **evropského ošetrovatelství** a Anglie je jeho kolébkou. Z těchto důvodů uvádím stručný přehled vzdělávání dětských sester ve Velké Británii pro srovnání. Vzdělávání sester zajišťuje college nebo univerzita. Existují dvě úrovně profesního vzdělávání pro budoucí registrované sestry – Diploma of Higher Education. Nursing (Dip HE Nursing) a Degree in Nursing (BA, BSe in Nursing Studies). Studijní program diplomovaná sestra, stejně jako sestra bakalářka, začíná pro všechny studijní obory společným základem – Common Foundation Programme, který je zaměřen na celkový úvod do zásad moderního ošetrovatelství. Ten poskytuje studentům všeobecné základní poznatky a dovednosti, které je připraví pro práci ve zvoleném specifickém oboru ošetrovatelství. Ve druhé části programu si mohou studenti vybrat z následujících zaměření:

1. **ošetrování dospělých – Adult nursing** (obsahem neodpovídá všeobecné sestře, která by podle WHO a EU měla být částečně připravována i pro ošetrování dětí).

2. **Ošetrování dětí – Children's nursing** (dětská sestra).
3. **Ošetrování a duševní zdraví – Mental health nursing** (psychiatrická sestra, ale liší se od naší specializace).
4. **Ošetrování a poruchy učení – Learning disability nursing** (u nás takový obor v ošetrovatelství není).

Pokud si student zvolí obor ošetrování dětí, absolvuje po ukončení společného základu oborové kurzy. Ty jsou zaměřené na takovou přípravu sestry, aby byla schopna zvládat nároky zdravotní péče i v problematických oblastech jako jsou chudinské čtvrti či komunity uprchlíků a žadatelů o azyl. V rámci nemocniční péče pak na zvládání požadavků intenzivní i dlouhodobé péče o chronické a dlouhodobě nemocné děti. Nemohu opomenout také výuku ošetrovatelství založené na důkazech apod. (11).

Po ukončení studia se sestry registrují v **The Nursing and Midwifery Council** (poznámka autorky).

Paediatric Nursing Associations of Europe

Jedná se o sdružení, které se zabývá ošetrovatelstvím v pediatrii v Evropě. V mnoha zemích je rozdílné vzdělávání pro dětské sestry. Proto vznikla PNAE – sesterská asociace, aby posílila hlasy sester ve zdravotní politice v péči o děti a zlepšila potenciál sester přispět k ochraně a podpoře zdraví dětí a mladých lidí. Mimo jiné má tato organizace také přispívat i ke znovuzavedení vzdělávacích programů na pregraduální i postgraduální úrovni vzdělávání dětských sester. Sdružení vzniklo v roce 2003 pod záštitou **Royal College of Nursing** v Londýně. Pediatriká sekce České asociace sester je členem od roku 2005. Prosadila také kvalifikační vzdělávání dětských sester u nás na základě **Zákona č. 201/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 96/2004 Sb.** (<http://www.childhealthservicemodels.eu/paediatric-nurses-association-europe/>; <http://www.cnna.cz/>).

Praxe založená na důkazech v práci dětské sestry (Evidence Based Practice)

Již studentky oboru dětská sestra mohou během studia čerpat příklady ošetrovatelské

a zdravotnické praxe založené na důkazech zejména v cizojazyčných zdrojích ze svého oboru. Mohou se pokusit upravit je pro české prostředí a zavést je do praxe ve svém oboru. Nejprve ve formě školní práce, kdy dostanou zpětnou vazbu od vyučujícího. Čerpat mohou z praxe založené na důkazech např. z Royal College of Nursing (poznámka autorky).

Celoživotní vzdělávání sester v pediatrii

Pro oblast pediatrického ošetrovatelství je určeno i kontinuální celoživotní studium formou specializačního vzdělávání, certifikovaných a inovačních kurzů, odborných stáží, účasti na školení, absolvování e-learningových kurzů. Díky rychlému rozvoji medicíny je třeba reflektovat nové poznatky v pediatrii a vnášet je do praxe. Na základě zodpovědnosti, kterou sestra má za děti, je nutné disponovat všemi informacemi, aby kvalita péče byla co nejvyšší a nedošlo k ohrožení lidských životů. Výhodou je, že některé kurzy bývají financovány z Evropského sociálního fondu v Operačním programu pro zaměstnanost a konkurenceschopnost. Nabídka tedy dostupná i pro jedince, kteří nemají podporu zaměstnavatele.

Sestry mohou využít možnosti studia na tzv. rezidenčním místě. **MZ ČR vypisuje počet rezidenčních míst v jednotlivých oborech na rok.** Rezidenčním místem je školící místo na akreditovaném pracovišti, které je spolufinancováno ze státního rozpočtu. Uchazeč o rezidenční místo žádá prostřednictvím svého zaměstnavatele o umožnění specializačního vzdělávání. Výběr rezidenta provádí příslušné akreditované zařízení (resp. zdravotnické zařízení), které získalo dotaci ze státního rozpočtu na rezidenční místo. Výběrové řízení vyhlásí příslušné zařízení dle vyhlášky MZ ČR. Po schválení žádosti, má právo sestra na úhradu nákladů spojených se specializačním vzděláváním rezidenta, včetně mzdových nákladů, a to po celou dobu trvání příslušného specializačního vzdělávání (MZ ČR).

Dovoluji si uvést současné akreditované certifikované kurzy Ministerstvem zdravotnictví určené sestrám pracujícím v pediatrii. Vzhledem k tomu, že k 1. 9. 2017 skončil kreditní systém, neuvádím počet kreditů za certifikovaný kurz.

Tab. 1. Akreditované certifikované kurzy pro sestry v pediatrii

Obchodní firma	Udělená akreditace	Název certifikovaného kurzu
Fakultní nemocnice Plzeň, Edvarda Beneše 1 128/13, 305 99 Plzeň	01. 11. 2015 – 31. 10. 2020	Specifika ošetrovatelské péče na dětských pracovištích
Fakultní nemocnice Plzeň, Edvarda Beneše 1 128/13, 305 99 Plzeň	01. 11. 2015 – 31. 10. 2020	Katetrizace močového měchýře u muže, péče o permanentní močový katétr a čistá intermitentní katetrizace
Fakultní nemocnice Plzeň, Edvarda Beneše 1 128/13, 305 99 Plzeň	01. 07. 2017 – 30. 06. 2022	Ošetrovatelská péče v hematonekologii
Fakultní nemocnice v Motole, V Úvalu 84/1, 150 06 Praha 5	01. 03. 2015 – 29. 02. 2020	Ošetrovatelská péče v dětské a v dorostové psychiatrii
Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, Vinařská 6, 603 00 Brno	01. 01. 2017 – 31. 12. 2021	Ošetrování ran a stomií u novorozenců
Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, Vinařská 6, 603 00 Brno	01. 12. 2016 – 30. 11. 2021	Specifická ošetrovatelská péče o minoritní skupiny a cizince
Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, Vinařská 6, 603 00 Brno	01. 11. 2014 – 31. 10. 2019	Ošetrovatelská péče v anesteziologii u dětí
Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, Vinařská 6, 603 00 Brno	01. 11. 2014 – 31. 10. 2019	Resuscitační a intenzivní péče o děti
Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, Vinařská 6, 603 00 Brno	01. 07. 2014 – 30. 06. 2019	Specifická ošetrovatelská péče o děti s diabetes mellitus
Nemocnice České Budějovice, a. s., B. Němcové 585/54, 370 01 České Budějovice, České Budějovice 7	01. 05. 2017 – 30. 04. 2022	Komplexní ošetrovatelská péče o vybrané invazivní vstupy v pediatrii
Nemocnice Na Bulovce, Budínova 67/2, 180 81 Praha 8	01. 01. 2016 – 31. 12. 2020	Komplexní péče o vybrané invazivní vstupy v pediatrii a neonatologii
Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická Zlín, Broučková 372, 760 01 Zlín	01. 07. 2016 – 30. 06. 2021	Akutní stavy v pediatrii
Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, U Nemocnice 499/2, 128 08 Praha 2	01. 01. 2016 – 31. 12. 2020	Komplexní ošetrovatelská péče o rány u dospělých a dětských pacientů

Zdroje informací

Zájemci mohou hledat nové poznatky z pediatrického ošetrovatelství také v databázích PubMed, Medline, Embase, Scopus aj.

Studijní texty a učebnice z oblasti pediatrického ošetrovatelství v českém jazyce produkuje Lékařská fakulta Ostravské univerzity, Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých

Budějovicích, 3. Lékařská fakulta v Praze, NCO NZO aj.

Závěr

Dětská sestra by měla být vysoce specializovaná odbornice na základě kvalifikačního a celoživotního vzdělávání. Z jejího postavení vyplývá řada práv, ale také závazků. Vysoká

odpovědnost vložená do rukou dětské sestry vyžaduje maximální důraz na vlastnosti, jako je pečlivost, spolehlivost, emoční stabilita, trpělivost, schopnost týmové spolupráce, projevování vzájemné úcty a korektnosti v jednání v týmu, ochota učit se novým věcem, schopnost improvizovat, disponovat kreativitou. Současně je nutné i fyzická zdatnost, výdrž a zručnost.

LITERATURA

1. Brachfeld K, Černayová E. Pediatrie I. Praha: Avicenum, 1980: 252 s.
2. Prošková E. Právní regulace k výkonu zdravotnických povolání na území České republiky. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015: 242 s. Disertační práce.
3. Zákon č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání.
4. Věstník č. 9 – MZ ČR, 2004.
5. Cichá M, Dorková Z. Didaktika praktického vyučování zdravotnických předmětů 1. Učební text k distančnímu studiu a multimediální studijní opora. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2006: 86 s.
6. Zákon č. 201/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností

- souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních).
7. Nařízení vlády č. 31/2010 Sb., o oborech specializačního vzdělávání a označení odbornosti zdravotnických pracovníků se specializovanou způsobilostí.
8. Zákon č. 147/2016 Sb., se kterým se mění zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů
9. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/55/EU ze dne 20. listopadu 2013, kterou se mění směrnice 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací a nařízení (EU) č. 1024/2012 o správní spolupráci prostřednictvím systému pro výměnu informací o vnitřním trhu
10. Roušalová P. Seznam udělených prodloužených akreditací – certifikované kurzy – aktualizováno. Verze 2017 poslední aktualizace 1.7.2017. [cit.2017-07-24]. Dostupné na internetu https://www.mzcr.cz/obsah/certifikovany-kurz_3081_3.html
11. Paediatric Nursing Associations of Europe. Dostupné na internetu <http://www.childhealthservicesmodels.eu/paediatric-nurses-association-europe/>
- Royal College of Nursing. Responses to the NMC consultations on: Standards of proficiency for registered nurses. Education framework: standards for education and training. Prescribing and standards for medicines management. Verze 2017 poslední aktualizace 10.10.2017. [cit.2017-10-24]. Dostupné na file:///C:/Users/user/Downloads/RCN-response-to-NMC-education-standards-consultation.PDF
12. Česká asociace sester. Dostupné na <http://www.cnaa.cz>.